

KROONIKA

Hardi-Erik Roosve

In memoriam

Meie hulgast on lahkunud õpetatud zootehnik, loomakasvatusteadlane Hardi-Erik Roosve.

24. märtsil 1931. aastal sündis Tallinnas riigiametnike perekonnas kolmas laps Hardi-Erik. Aastatel 1939–1945 õppis Hardi-Erik mitmes Tallinna koolis, keskhariduse omandas ta Tallinna II keskkoolis. Et suviti olid Roosve pere lapsed Märjamaa lähedal Paekülas oma talus, tekkis linnapoisil ilmselt huvi põllumajanduse vastu ja ta asus õppima TRÜ põllumajandusteaduskonna zootehnikaosakonda, kus teda aiandusosakonnas III kursusel vanem vend Guido-Felix juba ees ootas. Pärast EPA moodustamist jätkas H.-E. Roosve õpinguid vast loodud kõrgkooli zootehnikateaduskonnas, mille ta lõpetas 1955. aastal õpetatud zootehnikuna. Hea eesti keele valdajana nii kirjutas kui ka sõnas töötas ta õpingute kestel Saadjärve masina-traktorijaama ajalehe ja ajalehe Edasi toimetuses korrektorina. Aasta enne lõpetamist asus ta eriainete õpetajana tööle Vana-Võidu Loomakasvatustehnikumi. Seda ametit pidas H.-E. Roosve kuni 1962. aastani, mil ta alustas prof A. Punga juhendamisel kraadiõpinguid aspirantuuris EPA põllumajandusloomade aretuse kateedris sigade aretuse alal. 1964. aastal kaitses ta edukalt kandidaaditöö teemal „Eesti suurt valget tõugu emiste piimakus ja piima keemiline

koostis”, mis tagas töö teadurina aastatel 1964–1967 Kehtnas ELVTUI seakasvatuseosakonnas. 1967. aastal kutsuti H.-E. Roosve tööle ENSV Ministrite Nõukogu Kõrg- ja Keskerihariduse Komiteesse TRÜ ja EPA inspektori-kuraatorina. Sellel tööpostil töötas ta 22 aastat, mis viitab suurepärasele diplomaadiomadustele ja suhtlemisoskustele.

1990–1998 a oli H.-E. Roosve Eesti Entsüklopeediakirjastuse põllumajandusentsüklopeedia toimetuse juhataja ja 1995–1998 ühtlasi ka „Eesti põllumajandusentsüklopeedia” peatoimetaja.

Pedagoogitöö oli H.-E. Roosvele südamelähedane ja see jätkus nii aspirantuuri ajal kui ka edaspidi, kui ta õpetas Tallinna Polütehnilises Instituudis ja Tallinna Pedagoogilises Instituudis põllumajanduse ja loomakasvatuse aluseid ning loodus- ja keskkonnakaitset. Tallinna II keskkoolis õpetas ta ka üldbioloogiat. Aastast 1986 oli tal dotsendikutse.

Hardi-Erik Roosve oli alati väga täpne oma töös ja korrektne suhtlemisel. EPA zootehnikute IV lennu vanemana oli ta oma kursusekaaslaste poolt kõrgelt hinnatud nii õpingute kui ka töö- ja pensioniaastate ajal. Tema elu oli paljudele eeskujuks. Hardi-Erik Roosve suri 27. detsembril 2008. aastal.

EPA IV lennu zootehnikute nimel emeritprofessor
Harald Tikk

Mihkel Pill – 125

Mihkel Pill sündis 7. jaanuaril 1884. a Lõuna-Viljandimaal Kuressaare (hilisem Tarvastu) vallas.

Esimese koolitalve õppis Mihkel Pill Kuressaare vallakoolis umbes 1 km kaugusel kodust. Aastatel 1894–1898 õppis ta aga Tarvastu kihelkonnakoolis. 1898. a alates hakkas ta õppima Tartu realkooli esimeses klassis. Tartu Realkooli kuuenda klassi

lõpetas ta 1904. a ning jätkas aasta jooksul õpinguid veel täiendusklassis. Kuid ülikooli pääsemiseks oli vaja osata ka ladina keelt, mida realkoolis ei õpetatud ja aasta jooksul omandas Pill selle iseseisvalt ning sooritas seejärel eksami kogu gümnaasiumi kursuse ulatuses 1906. a.

1906. a sügisel astus Mihkel Pill Tartu Ülikooli füüsika- matemaatika teaduskonna loodusteaduste osakonda valides oma erialaks botaanika. Esimestel aastatel ülikoolis kulgesid õpingud tänu pere toetusele ning enda

teenitud rahale hästi, kuid kui isa 1909. a suri, pidi poeg minema maale emale appi talu majandama. Kahe aasta jooksul talus töötades nägi ta, kui väikesed on talu sissetulekud. Ärksa loomuga noormeest see ei rahuldanud ja ta hakkas otsima uusi tuluaallikaid. Palju lugenud inimesena otsustas ta alustada sõodajuurviljade ja põllutaime- de seemnekasvatust. Sealjuures hakkas ta ka sordiaretusega tutvuma. Samal ajal kodutalus töötamisega jätkas ta ka õpinguid ülikoolis. Teda hakkasid eriti huvitama füüsika-matemaatika teaduskonna juures töötava põllumajandusosakonna loengud taimekasvatusest ja seemnete hindamisest. Sõjaga seoses esitas ta 1916. a ülikoolile avalduse, kus palus luba õpingud ajutiselt katkestada. Kuid sõja tõttu sai ta rohkesti tööülesandeid ning õpinguteks ei jätkunud enam aega.

Pill oli üks esimesi, kes pärast Mendeli pärilikkuse- seaduste taasavastamist Lääne-Euroopa teadlaste poolt käesoleva sajandi alguses, asus neid propageerima. Ta nägi nende suurt praktilist tähtsust sordiaretuses. Juba 1908. a kirjutas Mihkel Pill „Sirvilaudades” geneetikast ja selle seosest agronoomiaga, millest kumab läbi Mendeli seaduste rakendusvõimalus praktilises põllumajanduses. 1913. aastal, kui Pill oli veel Tartu Ülikooli

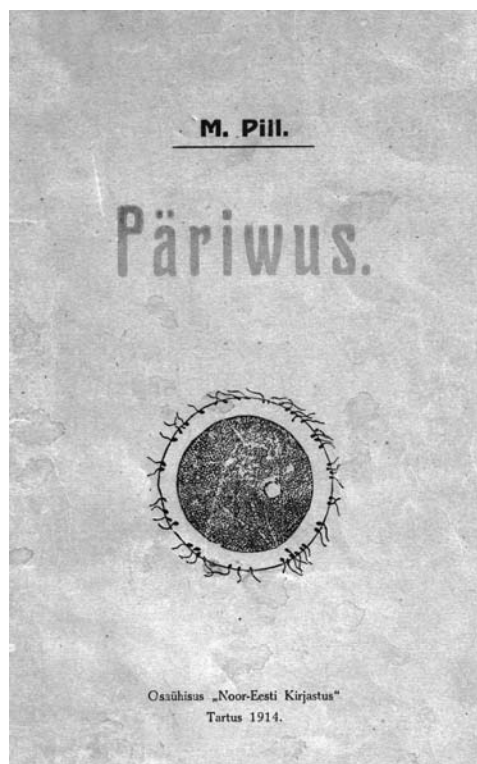
loodusteaduskonna osakonna üliõpilane ilmus tema raamat „Päriwus”. Selles osauhisuse Noor-Eesti Kirjastus väljaandel ilmunud raamatus oli tolle aja kohta üllatava põhjalikkusega käsitletud pärilikkuse küsimusi, mis on seotud raku ehituse ja jagunemisega.

1914. a „Põllutöölehes” avaldatud artiklis käsitleb ta Darwini õpetust sordiarretuse alusena ning samas ilmub mõne aja pärast ka artikkel, kus Pill tutvustab Mendeli katseid. Seega oli Mihkel Pill esimene Mendeli seaduse tutvustaja Eestis. 1993. a, kui Jõgeva Sordiarretuse Instituudis tähistati 80 aasta möödumist Mihkel Pilli kirjutatud raamatu „Päriwus” ilmumisest, ütles Eesti Looduskaitse Seltsi selleaegne president professor Jaan Eilart: „1969. a olin ma Tšehhoslovakkias kuulsale mungast geneetikule Gregor Mendelile pühendatud sümposioonil. Seal selgus mulle üllatusena, et noor eesti teadlane Mihkel Pill oskas esimesena Mendeli geneetika siduda praktilise tegevusvaldkonna selektsiooniga. Seni peeti seda vene teadlase Nikolai Vavilovi teeneks, aga Mihkel Pill tegi oma avastuse viis aastat enne teda. Brno kloostri Gregor Mendeli muuseumi põhiekspositsioonis leidub ka Mihkel Pilli portree. Teadaolevatel andmetel pole ühelegi teisel eesti teadlasele välisriikides sellist au osutatud.”

1911. a viibis ta õppereisil Saksamaal ja Rootsis. 1912. a külastas ta Peterburis Teist Ülevenemaalist Seemnevilja ja Masinate Näitust ning Seemnekasvatuse ja Sordiarretuse Kongressi. Sellelt kongressilt sai Pill mitmeid mõtteid kuidas seemnekasvatust korraldada,

sealt alates hakkas Pill energiliselt võitlema seemnekasvatuse ja sordiarretuse organisatsioonide loomise eest Eestis. 1912. a asutatigi dr. Aleksander Eisenschmidt toetusel Eesti Põllumeeste Seltsi juurde Tartus seemneviljatoimkond, kus Pill hakkas organiseerima talupidajate juures teraviljasortide võrdluskatseid ja tegema selgitustööd sordiseemne kasvatamisest. Alates 1913. a märtsist oli seemneviljatoimkonnal väike katsepõld Tartu lähedal Vahil. Seal tehti sordivõrdlus ja seemnekasvatuskatseid ning aretustööd, korraldati ka kursusi põllumeestele.

Külastades 1914. a Rootsis Svalöfit ja Malmöt, kus toimus Baltimaade näitus, tekkis Mihkel Pillil mõte alutada seemnekasvatuse ja sordiarretuse kahele omaette asutusele (senine seemneviljatoimkond oli üles ehitatud Saksamaa eeskujule) nii nagu Svalöfis korraldatud oli. Ning 1919. a loodigi Eesti Sordiparanduse Selts (Sordiarretuse Instituudi eelkäija) ja Eesti Seemnevilja Ühisus. Esimene pidi sorte aretama ja katsetama, teine soovitud sortide seemet paljundama ja ka levitama. 1920. a asuti tööle Jõgeva sordikasvandusena (sordiarretuse jaamana) Jõgeva mõisas. Sordikasvanduse direktoriks oli kuni oma surmani 1951. aastal Mihkel Pill.

Sordiarretusjaama kujundamisel oli Pillil kindel käsi. Ta püüdis sordiarretusjaama välja kujundada ajakohaseks katse ja aretusjaamaks. Ta lülitas sordiarretusjaama töösse uusi kultuure, uusi osakondi. 1933. a asutas ta keemia laboratooriumi, 1936–1938 ajakohased kasvuhooned, geneetika ja fütopatoloogia laboratooriumi. M. Pill uuris teraviljade ja lina agrotehnikat ning sorte, õlleodra ja nisu omadusi ning nisu saiajahuks sobivust. Tema uurimis- ja selgitustöö tulemusena suurenes Eestis nisu külvipind mitu korda, teda kutsuti „eesti saia

isaks". M. Pill säilitas 'Sangaste' rukkisordi ja levitas seda. Ta aretas 19 teraviljasorti, sh rukki-, talinisu-, odra- ja kaerasorte ning ühe linasordi.

Mihkel Pill oli väga agar teadustöö tulemuste publitseerija ja levitaja: ligi 80 teaduslikku väljaannet, 400 artiklit, lugematu arv ettekandeid, loenguid ja individuaalnõuandeid, 22 M. Pilli juhtimisel organiseeritud seemneviljanäitust, 27 aastakäiku M. Pilli toimetatud põllumehe kalender-käsiraamatut.

Teaduslik töötaja Salme Tuul kirjutas oma mälestustes asutuse algusaegade töörohkuse ja Pilli kohta: „Oli olemas siiski see „midagi”, mille baasil asutus arenes ja töö hakkas edenema. Selleks baasiks oli asutuse organiseerija ja juhataja Mihkel Pilli vankumatu tahe ja armastus oma töö vastu, millega ta oskas nakatada ka teisi. Mihkel Pilli tüüpiliseks ütluks oli: „Karudki pannakse tantsima ja inimene julgeb ütelda, et ei saa temale usaldatud ülesandega hakkama.”

Mihkel Pill suri 19. juunil 1951 ja on maetud Tartu Raadi (Maarja) kalmistule.

B.: Eilart, J., 1987. Teadustöde ja eetika. Horisont nr. 11, lk. 24–25.

Kiik, H., 1968. Dr. Mihkel Pill. Tallinn, Valgus, 233 lk. Priilin, O., 1995. Eesti genetiika lätetel. Sordiaretus ja seemnekasvatus. Teaduslikud tööd VII, lk. 266–274.

Oskar Priilinna käsikiri: „Killuke si Eesti sordiaretuse Mekast”. Saadetud postiga loo autorile 2007. aasta veebruaris.

Rudolf Tamme käsikiri „Koos Mihkel Pilliga”. Ajaloo ja muuseumisõprade ühingu Ambior juhataja Arvo Oja arhiivist.

Tamm, R., 1960 „Neist, kes töötasid siin varem”, ajaleht Kolhoosnik nr. 67–69 (7–11 juuni), 1960.

Tuul, S., 1960. Iga algus on raske. Ajaleht Kolhoosnik nr. 67 (7. juuni), 1960.

Vooremaa, 4. november 1993.

100 aastat veterinaariaprofessori Rudolf Säre sünnist

Eesti tunnustatud loomaarstiteadlane Rudolf Säre on olnud mitmele veterinaaride põlvkonnale väga lugupeetud ja hinnatud veterinaarkirurgia õppejõud.

Allakirjutanu kohtas üliõpilasena tolleaegset dotsent Rudolf Säre kui õppejõudu operatiivkirurgia loengutel ja praktikumidel 1950. aastal. Rudolf Särest sai mu kirurgiaalase teadusliku uurimistöö juhendaja, mis sai Üliõpilaste Teadusliku Ühingu auhinna konkursil 1952. aastal esimese auhinna. Võib nimetada, et sellest aastast, kui minust sai ka veterinaariateaduskonna kirurg-õppejõud, algas meie kui kolleegide koostöö 30-ks aastaks.

Rudolf Säre õppe- ja teadusliku töö kohta esitaksin mõned faktid ja meenutused. Esmalt ehk see, et Rudolf Säre oli meie veterinaariateaduskonna pika ajaloo (161 aastat) kestel alles teine eestlasest doktorikraadiga veterinaarikirurgia professor.

Rudolf Säre sündis 15. veebruaril 1909. a. Tartus. Alghariduse omandas Tartu 8.-ndas, Kastre-Võnnu ja Maarja Magdaleena algkoolis. 1928. aastal lõpetas ta Tartu Reaalgümnaasiumi. Samal aastal astus R. Säre Tartu Ülikooli Loomaarstiteaduskonda. Teaduskonna lõpetas *cum laude* 1934. aastal ja oli seejärel loomahistoloogia ja –embrüoloogia kateedri nooremassistent. Juba järgmisel aastal sooritas ta doktorieksamid ja ta edutatakse vanemassistentiks. 1937. ja 1938. a. viibis

stipendiaadina Rootsis ja Taanis, kus täiendas end hobusearetuse ja kabjahaiguste alal. Kodumaale naasmisel sai temast õppesepikoja õpetatud sepp ning 1. juunil 1938. a. kinnitati Rudolf Säre Tartu Ülikooli Loomaarstiteaduskonna õppesepikoja juhatajaks.

21. juunist 1940. a. töötas ta Tartu Riikliku Ülikooli Loomaarstiteaduskonna kirurgia kateedri ja alates 1951. aastast Eesti Põllumajanduse Akadeemia Veterinaariateaduskonna kirurgia ja sünnitusabi kateedri dotsendina, 1956. a. kuni 1980. aastani sama kateedri professorina, 1980–1982. a. oli R. Säre konsultantprofessor.

Oma pikaajase pedagoogilise tegevuse kestel viis prof. R. Säre õppetööd läbi algul anatoomias ja histoloogias, hiljem ortopeedias, operatiivkirurgias koos topograafilise anatoomiaga ning üld- ja erikirurgias. Ta oli tunnustatud ja hinnatud pedagoog, kes oli nõudlik nii enda kui ka üliõpilaste suhtes. Tema loengud ja praktikumid olid sisukad, süsteemsed ja selgesõnalised, alati põhjalikult ettevalmistatud. Need käsitlesid erialase teaduse uusimaid seisukohti. Lugupeetavat professorit peeti õigustatult üliõpilaste hinnangul üheks paremaks õppejõuks teaduskonnas. Seda näitasid ka korduvalt üliõpilaste hulgas läbiviidud küsitlused.

Kuna R. Säre alustas oma akadeemilist karjääri histoloogina, siis oli tema doktoridissertatsiooni teema ka histoloogia valdkonnast – „Koduimetajate sapiõdie limaskestast epiteel ja näärmed“ (juhendaja J. Tehver). Väitekirja kaitses ta edukalt 1943. aastal. Kuna Saksa okupatsiooni ajal kaitstud doktorikraadi ei tunnustatud, siis kaitses R. Säre Tartu Riikliku Ülikooli Õpetatud Nõukogu ees 1946. aastal teistkordselt samal teemal koostatud väitekirja, mille põhjal NL Kõrgema Atestatsiooni Komisjon omistas talle 1947. a. veterinaariateaduste doktorikraadi.

Oma igapäevase õppetöö kõrvalt oli prof. R. Säre teaduskonnas üks viljakamaid õpikute ja õppevahendite koostajaid, seda nii kirurgia kui ka ortopeedia valdkonnas. Neist olulisemad on „Kabja- ja sõratervishoid. Hobuserautamine“ (1956, 1970), „Põllumajandusloomade eri- ja operatiivkirurgia“ (1962), „Hobuserautamine. Veisesõrgade tervishoid“ (1962), „Veterinaarkirurgia“ (1975). Peale selle oli ta arvukate teadusartiklite autor, käsiraamatute ja kogumike toimetaja ja ka kaasautor. Tal oli põhimõtteks, et iga kirjutatud lause peab olema lühike, selge ja konkreetse sisuga, selline, et sellest kaksipidi aru ei saadaks.

Teadusliku töö temaatika oli põhiliselt praktilise kallakuga: naha transplantatsioon, ravimite kasutamine kirurgias, jäsemehaiguste diagnostika ja ravi, koepreparaatide kasutamine veterinaarias jne.

Prof. R. Säre juhendamisel valmis 6 väitekirja (autorid E. Nõmm, J. Velleste, K. Reidla, G. Lõokene, H. Nummert, E. Politis), mis ka kõik edukalt kaitsti.

Prof. Rudolf Säre instrueeris ja demonstreeris veterinaarstidele mitmete kirurgiliste ja ortopeediliste operatsioonide läbiviimist, oli neile lektor täiendkursustel ning pidas veterinaariatöötajatele ja loomakasvatajatele loenguid veterinaarkirurgia valdkonnast. R. Säre juhendas ka arvukaid kursusi seppadele-hobusekasvatajatele, millest võttis osa üle 600 sepa-hobusekasvataja-asjatundja.

Oma nõudlikkuse, otsekohe ja tihti terava ütluse tõttu kartsid mingil määral teda nii üliõpilased kui ka abipersonal. Kaasüliõpilaste selja taha pugejad, laise-

mad, tõi prof. R. Säre oma terava, tabava ja humoorika ütlusega kohe sealt välja ja pani tööle. Oli mõeldamatu, et tema praktikumiks oleks puudunud vajalikul tasemel operatsiooniks ettevalmistatud loompatsient, mõni oluline instrument või midagi muud operatsiooniks vajalik.

Loomadega käitlemisel oli professor R. Säre julge, operatsioonil kiiresti orienteeruv kirurg. Nii näiteks tekkis ükskord olukord kasvaja eemaldamisel kaela piirkonnas, kus vigastada sai ka unearter. Vigastatud arterist purskas veri professorile nii näkku kui ka riietele. R. Säre reageeris sellele momentaalselt – pigistas sõrmedega arteri kinni ja paigutas seejärel veresoonele veresulgurid. Kõik see toimus kiiresti ja otsusekindlalt. Veresulgurid on aga alati eluohtlik.

Teine näide professori julge tegutsemise kohta. Täku maandamine operatsioonilauale ebaõnnestus, loom pääses rihmadest lahti ja seisis neljal jalal operatsioonilaual püsti. Kõik üliõpilased ja abipersonal olid välgkiirelt operatsiooniruumist kadunud, üksnes professor oli ruumi jäänud. Prof. R. Säre haaras julgelt ja kindlalt täku päitsetest, rahustas teda ja juhtis looma laualt maha. Ei mingit kartust, oli vaid otsusekindel asjalik tegevus.

Kaastöötajad pidasid prof. R. Särest väga lugu, hindasid teda kui abivalmis ja sõbralikku kolleegi, kes alati on heas tujus ja optimistliku eluvaatega. Oma kohustused täitis ta alati täpselt ja õigeaegselt. Ta alustas õppetööd minuti pealt ja minuti pealt ka lõpetas (kui operatsioon seda ei takistanud). Väikesest seltskonnast võttis professor R. Säre meelsasti osa. Oli heas tujus, lõbus, lõi laulu ja rääkis anekdoote. Suurest seltskonnast lugu ei pidanud, vältis nendest osavõttu.

Professori ainuke laps – tütar Helju oli arst ja abielus samuti arstiga, Tartu Ülikooli professor Elmar Vasariga. Nende perekonnas on kolm poega. Poeg Veikost sai psühhiaatria professor ja ülikooli psühhiaatrikliiniku juhataja. Eerost on saanud füsioloogia professor, nagu isagi ja Olavist ilukirurg.

Professor Rudolf Säre lahkus meie keskest 2. detsembril 1982.a. ja on maetud Raadi kalmistule.

Prof. R. Säre 100. sünniaastapäeva tähistamiseks avati käesoleva aasta 13. veebruaril Tartu Ülikooli ajaloo muuseumis vastav väljapanek ja 20. veebruaril a Zoomeedikumis tema bareljef.

Emeriitprofessor Kaljo Reidla

Agronoom Elmar Järvesoo sünnist 100 aastat

Elmar Järvesoo (a-ni 1935 Gerberson) sündis 22. märtsil 1909 Pati kroonumõisas Pärnumaal. Isa Karl Gerberson (sünd 14.07.1880) oli lõpetanud kihelkonnakooli ja ta oli Elmari sündides Pati kroonumõisa rentnik, hiljem oli 344 Riia vakamaa suuruse talu omanik. Ema Maria Kase sündis 20.08.1888 Jäärja vallas Pärnumaal ja oli lõpetanud vallakooli¹.

Elmar tundis tähti 6-aastaselt ja hakkas lugema 7-aastaselt. Esimesena külastas ta 1917. aasta sügisel Pati algkooli. Kuid ajad olid rahutud ning ta õppis esimesed 2 aastat, 1918 kuni 1919 kevadeni, Voltveti, seejärel 2 aastat, 1919–1921 kevadeni, Kilingi-Nõmme Lavi algkoolis ning 5.–6. kassi käis Saarde algkoolis. Koolis oli Elmar kõige noorem ja kõige nõrgem füüsiliselt, mitte aga vaimult *kõige nõdrem*².

1923–1928 õppis Elmar Pärnu Linna Poeglaste Gümnaasiumis. 1930 astus Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonda, mille lõpetas 1934. Enne seda läbis sõjakooli aspirantide kursuse, õppis 1929–1930 ühistegevusliidu juures ühistegevuskoolis.

Nooruses tegeles Elmar aktiivselt spordiga. 1928 saavutas Pärnus kaitseliidu võistlustel I koha teivashüppes tagajärjega 3,01, millega püstitas kaitseliidu rekordi³.

Üliõpilasseltsi Liivika ankeedis 4. novembris 1933 märgib Elmar Järvesoo, et ta loeb saksa, taani, ka rootsi ja norra ning inglise keelt, kõneleb saksa ja taani keelt. Viibis 1.05.1932–20.09.1932 põllumajanduspraktikal Taanis Kopenhaagenis ja Aarhusis. Täiendas end 1937–1939 Berliini Põllumajandusülikoolis, kus kaitses agronoomiadoktori kraadi, väitekirja teema „Voraussetzungen und Richtlinien zur Mechanisierung der Landwirtschaft in Estland“ (Tartu 1939). Töötas 1934–1937 Tartu Ülikooli maaparanduse ja sookultuuri kabinetis assistendina, oli 1932–1935 ajakirja Agronoomia ning 1935–1937 Eesti Sooparanduse Seltsi aastaraamatu tegevtoimetaja, osales ajakirja Akadeemia toimetamises. Aastatel 1939–1941 oli Järvesoo Põllumajanduse Uurimise ja Katseasjanduse Komitee teadussekretär, 1942–1944 Põllumajanduse Keskvalitsuse Maaviljeluse Valitsuse juhataja asetäitja ja ajalehe Maa Sõna põllumajandusosakonna peatoimetaja. Siirdus 1944 Saksamaale, 1949 USA-sse, töötades sealsetes ülikoolides. Agrar-ökonomika professor 1956, emeriitprofessor 1977.

Elmar Järvesoo uuris põllumajanduse üldküsimusi, ehisaianduse ökonomikat, USA agraarpoliitikat, tundis huvi Eesti põllumajanduse vastu. Taasiseseisvumise eel 1989 hakkas ta lugema tollaegse põllumajandusülikooli rektori Olev Saveli kutsel majandusteaduskonna üliõpilastele ökonomika üldkursust, tehes seda kuni 1994. a. Järvesoo oli Vabade Eestlaste Põllumajandusliidu (VEPL) mitme aastaraamatu koostaja. Suure ajalooväartusega on tema poolt selles ajakirjas 1951–1984 avalda-

tud ligi 70 artiklit, nende hulgas just kirjutised Eesti põllumajandusteaduse ajaloo ja teadlaste kohta.

Elmar Järvesoo valiti maalikooli audotoriks (1993), samuti APS-i, AÜS-i ja EKS-i auliikmeks. Avaldanud üle 20 uurimis- ja nõuande bulletääni ning 3 raamatut.

Elmar Järvesoo suri 85. eluaastal 7. detsembril 1994 USA-s Floridas.

¹ EAA, f. 1769, n. 1, s. 129, l. 26 (ÜS Liivika. Elmar Järvesoo toimik, alustatud 25.01.1932, lõpetatud 23.04.1939).

² samas, l. 4

³ samas, l. 27

Agrokeemik Endel Turbas – 80

Endel Turbas sündis 13. 02. 1929 Pärnumaal Abja val-
las talupidajate peres teise lapsena. Isa surma tõttu jäi
talutöö juba varakult noore Endli õlgadele. Vaatamata
majanduslikele raskustele astus ta 1947. a. pärast Abja
Keskkooli lõpetamist Tartu Ülikooli põllumajandustea-
duskonda, õpingud jätkusid 1951. aastast vastavatud
Eesti Põllumajanduse Akadeemia agronoomiatea-
duskonnas ja 1952. a. lõpetas ta selle kiitusega õpetatud
agronoomina.

Endel Turbas osutus üheks prof. O. Halliku poolt
väljavalituks. Töökohaks pärast EPA lõpetamist sai
mullateaduse ja agrokeemia kateeder, kus Endel töötas
1952. aastast kuni pensionile siirdumiseni 1990. a. Ka-
teedris töötamise ajal on Endel läbinud kogu ametiredeli
alates tehnik-agrokeemikust kuni dotsendini. Aastast
1953 algas Endli tööpõld õppejõuna, aastatel
1958...1961 oli ta aspirandiks. Pärast kandidaadidisser-
tatsiooni edukat kaitsmist 1962. a. edutati ta 1964. a.
vanemõpetajaks, aasta hiljem dotsendi kohusetäitjaks ja
1966. a. dotsendiks. 1964. a. pärast prof. O. Halliku
surma tuli E. Turbasel üle võtta oma õpetaja ootamatult
katkenud õppe- ja teadustöö. Õpetanud on ta peamiselt
agrokeemiat. Õppejõuna on Endel meelde jäänud tasa-
kaaluka, peene huumorimeelega täpsust ja korda nõud-
vana. Dotsendina töötas Endel kokku ligi 25 aasta jook-
sul. Erialast täiendõpet on Endel saanud kahel korral

Moskva Timirjazevi-nimelises Põllumajanduse Aka-
deemias aastatel 1968 ja 1987.

Teadustöö põhisuunaks kujunes happeliste muldade
lupjamine ja korduslupjamine, vähemal määral põllu-
kultuuride väetamine. Mullateaduse ja agrokeemia ka-
teedris kujundas Endel kiiresti välja toimeka happeliste
muldade lupjamise alase töögrupi, sealt on sirgunud
mitmeid hinnatud teadlasi ja õppejõude. Endel Turbas
on olnud P. Kuldkepi, V. Hiisi, E. ja Ü. Laugi edukalt
kaitstud kandidaaditööde juhendajaks, lisaks on ta ju-
hendanud 36 diplomitööd. Ta on olnud üleliidulise mul-
dade lupjamisalase koordineerimise nõukogu liige ja osa-
lenud Üleliidulise Väetuskatsete Võrgu uurimistöös.

Endel Turbas on olnud viljakas kirjamees, ta on
avaldanud ca 300 *trükist*, sh. raamatud-õppevahendid:
Agrokeemia laboratoorne praktikum (1969, kaasautor
Ü. Oll), Agrokeemia alused (1971, koostaja ja üks au-
toreid), Lupjamisalase uurimistöo tulemustest ja soov-
tused muldade korduslupjamiseks (1982, kaasautor),
Taimede toitumise ja väetamise käsiraamat (1996, kaa-
sautor). Ta on olnud mitmete EPA teaduslike tööde ko-
gumike toimetajaks. Lisaks on ta kirjutanud hulgaliselt
ENE ja EE artikleid ning tihti võib lugeda ajalehest
Postimees Endli kirjutatud arvamusalugusid. Üheks vii-
mase aja suurematest ettevõtmistest oli tema poolt Lõu-
na-Eesti piirkonna põllumajanduse edendajate elulugude
kogumine.

Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi liige on Endel
Turbas 1990. aastast, samast ajast on ta ka pensionil.

Pensionil olles ei ole Endel kaotanud kontakti oma
sõprade ja endiste kolleegidega, ta on alati oodatud
kaaslane agrokeemiaalastel aruteludel.

Kuna kodutalu tagastamine jäi liialt hiljaks, ei võtnud
Endel selle taastamist enam ette, hobiaednikuna peab ta
Eerikal peenramaad, kus saab käed mullaseks teha. Noo-
ruslikku särtsu on Endlil aidanud sees hoida osalemine
EPA Meeste Turnimise Seltsis aastakümnete jooksul.

Endli abikaasa Maimu on samuti EPA lõpetanud
agronoom, kes on oma elutöö teinud EPA-s. Koos ab-
ikaasaga on nad üles kasvatanud tubli tütre Made ning
kaks lapselast (Marko ja Marili), praeguseks on nad
vana-vanavanemad.

Eesti Maaülikooli emeriitdotsent on Endel aastast
2008.

Soovime juubilarile tugevat tervist ja libedat sulge
veel paljudeks aastateks ning et säiliks ka edaspidi vil-
jakas koostöö mullateaduse ja agrokeemia osakonna
kolleegidega.

E. Leedu

Vabandus

Agraarteaduse toimetus vabandab eelmises numbris läbilipsanud vea pärast. Lp. emeriitprofessor Olev Saveli sai
70. aastaseks. Samas loodame pidutseda ka tema 75. juubelil.

